

Utdrag ur: Per-Johan Ödman och Mats Hayen, *Främlingar i vardagen. Liv och pedagogik på Stora Barnhuset i Stockholm på 1700-talet*, Stockholmia Förlag 2004

Om barnhusbarnet Anders Gideon

Född: Omkring 1747.

Anders Gideon var son till en gardeskarl med samma namn. Under åren på barnhuset kallades han bara för Anders Andersson. Men från och med sin första anställning gick han under samma namn som fadern, Anders Gideon. Vid inskrivningen 1753 betecknades han som föräldralös.

Efter fem år på barnhuset, den 5 augusti 1758, fick han plats vid Thomas Hedbergs klädmanufaktur. Där skulle han arbeta under mästaren Petter Söderberg. Och efter en prövotid vid manufakturen på drygt ett år skrevs han den 13 november 1759 in som lärling på sex år. Från samma tid finns en mantalsskrivning där vi kan se att lärlingen Anders Gideon arbetade vid ovannämnda ställe, beläget vid den s.k. lastageplatsen i närheten av den nya Kungsholmsbrons fäste på Klarasidan (idag motsvaras platsen ungefär av Tegelbacken).

Tre år senare utbetalades för Anders Gideon, anställd vid Hedbergs manufaktur, en premie på 40 daler kopparmynt från det statliga manufakturkontoret. Detta för att han nöjaktigt fulländat hälften av sina läroår. Under 1700-talet var de statliga subventioneringarna till manufakturindustrin tidvis av en ganska vildvuxen karaktär. Lärlingspremier var ett av många försök att vid brist på arbetskraft locka människor till manufakturindustrin. Det var dock inte Gideon som fick de ovannämnda pengarna. De skulle enligt reglerna utbetalas till den gesäll som lärde upp honom, för gesällens minskade arbetsförtjänst.

Nästa gång Anders Gideon dyker upp är 1766. Han hade då kallats in som vittne i en rättegång mellan, i första rummet, en klädmakarmästares hustru och två spinnerskor. Det gällde ett förtalsmål där otaliga okvädinsord utkastats mellan de inblandade. Gideon hade hört en av spinnerskorna kalla en klädmakargesällshustru för en mästars hora. Han betecknades under rättegången som klädmakargesäll vid Barnängsfabriken. Det innebär att han ungefär vid utsatt tid, sex år efter inskrivningen som lärling, klarat sitt gesällprov. Barnängsfabriken leddes av de båda bröderna Apiarie, kända från Per Anders Fogelströms roman *Vävarnas barn* (1981). Gideon blev kvar vid Barnängen under hela sitt liv.

Den 2 maj 1769 gifte han sig med Gunilla Johansdotter. Han var vid det tillfället 22 och hon 31 år gammal. Fyra år senare hade de två barn, Fredrik, fyra år gammal, och Anna Stina, två år. 1776 antog de en fosterson, spädbarnet Johan, vilken blivit upphittad i Kålmätargränden. I Apiaries förteckning över sina arbetare 1779 finns den lille Johan inte med under Anders Gideons familj utan har ersatts av en fem år gammal dotter med namnet Brita Cajsa. Samma år födde Gunilla en son vilken fick namnet Anders. Familjen verkar vid den här tiden ha haft det lite svårt. De erhöll nämligen 16 daler kopparmynt i månadsunderhåll från politikollegiet för den nya familjemedlemmen.

I november 1782 dog hustrun, 44 år gammal. Ungefär samtidigt degraderades Anders Gideon från klädmakargesäll till ullmelerare.

Ett halvår efter hustruns död, den 24 mars 1783, ställdes han inför södra förstadens kämnärsrätt för stöld av ull. Han skulle från sin arbetsgivare Apiarie ha bortstulit ull till ett värde av 12 riksdaler och 20 skilling. Ullen skulle han senare ha sålt till en kammardräng vid namn Johan Beckman. Gideon försökte under hela processen slingra sig. Något som i stort sett bara ledde till att saken drog ut på tiden. Framförallt menade han sig bara ha stulit så mycket ull som fanns på hans kropp när han arresterades. Med anledning av detta frågade rätten "om han ej ägde någon bok, varuti antecknades då han emottagit ull och densamma återlämnat?". På detta svarade han: "jo, men som han ej kunde läsa skrivet, så vore den alltid förvarad i Ullmagasinet och uti vilken en [av] fabrikören Apiarie [anställd] bokhållare

benämnd Nikander gör anteckningarna." Efter denna uppgift uppsköts den fortsatta rättegången till den 31 mars, då Gideons mästare Johannes Spik skulle få intyga att den av honom utlämnade ullen stämde med de tidigare, av Apiarie, lämnade uppgifterna.

Sammanträdet blev kort den 31 mars då Spik inte tagit med sig Gideons ullanteckningsbok. Det enda nya som framkom var den uppgift om Gideons uppförande vilken Spik lämnade. Han sade: "att under den tid Gideon varit på fabriken hade han visat flera vanartigheter, varför han ock undergått husaga."

När man återigen samlades den 3 april hade Spik med sig boken och rätten kunde se att anteckningarna stämde med de uppgifter som tidigare lämnats. Här invände emellertid Gideon och sade: "att som han ej kunde läsa eller skriva, kunde i boken mycket ha blivit antecknat till hans nackdel." Denna invändning föll dock när Spik med sin ed styrkte riktigheten i boken. På grund av några oklarheter angående den ull vilken påträffats hemma hos kammardrängen Johan Beckman, uppsköts därefter rättegången ännu en gång. Denna gång till den 7 april.

Slutresultatet vid det fjärde sammanträdet blev att om Spik och bokhållaren Nikander med sina eder kunde styrka riktigheten i Gideons anteckningsbok, skulle denne komma att dömas för stöld av ull till ett värde av 12 riksdaler och 20 skilling. Dessa eder skulle avläggas den 10 april.

Vid det avslutande mötet avlade Spik och Nikander sina eder varefter Gideon för första resan hustjuvnad dömdes till 74 riksdaler och 24 styver i böter och en söndags uppenbar kyrkoplikt. Han ådömdes dessutom att återbetala den förskingrade ullen med pengar eller arbete. Och om han saknade pengar till böternas betalande, skulle han sättas i fängelse på vatten och bröd i 24 dygn. Om han sattes i fängelse är inte känt.

Två år senare, 1785, figurerade Anders Gideon bland ett flertal personer vilka inför poliskammaren angivits som köpare av stulna persedlar. Kläderna skulle de ha köpt av spinnerskan Anna Lisa Soltin. Om Gideon dömdes för häleri vid detta tillfälle framgår inte av materialet.

Den 14 april 1786 gifte han sig för andra gången. Denna gång med en kvinna vid namn Anna Catharina Wastén. Han var vid det tillfället 39 och hon 38 år.

Att inte heller Anna Catharina vid alla tillfällen, precis som sin nyblivne man, höll sig på den smala vägen, får vi upplysning om i följande notering ur poliskammarens diarium: "Norström och Wengström rapportera att de låtit arresteras spinnerskan Anna Catharina Gideon, som ock kallar sig svärmare och Wastén, för misstanken att hon hos hans excellence [m.m.] greve Beck-Friis där hon gått och tiggat, har bortstulit en silvertesked, som hon sedermera genom spinnerskan Anna Catarina Lundberg pantsatt för 16 daler hos klädmakarmästaren Johan Spicker." För detta brott dömdes hon till två år på Spinnhuset på Långholmen, varifrån hon återbördades till Barnängsfabriken den 7 oktober 1788.

När hon återkom till fabriken fanns emellertid inte längre hennes man i livet. Han hade dött av hetsig feber den 16 maj samma år. Anders Gideon blev 41 år gammal.

Av barnen fortsatte åtminstone sonen, Carl Fredrik Gideon, på Barnängsfabriken. Ett tag arbetade han där som magasinssosse. Åren 1796 och 1798 blev han antecknad i poliskammarens diarium. Första gången som klädmakarlärning och andra gången som överskärargesäll. Båda gångerna hade han åkt fast för slagsmål på krog.

Anders Gideons änka hamnade 1818 på Katarina fattighus varifrån hon ganska snart överflyttades till Spinnhuset, okänt varför. Hon var då 70 år gammal.

Kända yrkestitlar: Klädmakarlärning 1759–1765, klädmakargesäll 1766–1782, ullmele-rare/ullskrubblare 1783–1788.

Gift: Ja.

Död: Den 16 maj 1788, 41 år gammal.